

УДК 347.6
DOI: 10.31733/2078-3566-2024-2-64-70

Сергій ПЕРЕПЬОЛКІН[©]
доктор юридичних наук, професор
(Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна)

ОБОВ'ЯЗОК ПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ ПІКЛУВАТИСЯ ПРО СВОЇХ НЕПРАЦЕЗДАТНИХ БАТЬКІВ: ДИСКУСІЙНІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Висвітлено дискусійні теоретико-правові аспекти характеристики обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків та винесено для наукового обговорення авторське трактування такого обов'язку. Обґрунтовано думку щодо недоречності здійснення характеристики поняття обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків на основі статей 202–206 Сімейного кодексу України, положення яких присвячені характеристиці обов'язку повнолітніх дочки, сина утримувати батьків. Під час розкриття поняття обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків згадувати про складові інституту опіки та піклування доречно тільки в аспекті проведення порівняльно-правових досліджень.

Ключові слова: повнолітні діти, непрацездатні батьки, обов'язок піклуватися, обов'язок утримувати, піклувальник, піклування, відповідальність за невиконання обов'язку піклуватися.

Постановка проблеми. Незабаром український народ відзначатиме тридцятиріччя прийняття Конституції України. Однак численні закріпленні у її тексті обов'язки людини дотепер не отримали належного вивчення та однозначного трактування з боку представників вітчизняної правничої науки [1; 2; 3]. Одним із таких обов'язків є обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків, що згодом отримав також законодавче закріплення в ст. 172 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р. (далі – СК України) [4].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. У юридичній літературі науковці найчастіше розглядають обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків у нерозривному зв'язку з обов'язком повнолітніх дочки, сина утримувати батьків, які є непрацездатними і потребують матеріальної допомоги. Як наслідок, правовий аналіз змісту закріпленого в ч. 2 ст. 51 Конституції України зобов'язання повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків [5] вибудовується на основі характеристики спільних і відмінних ознак понять «піклування» та «утримання», що використані законодавцем в статтях СК України для конкретизації обов'язків повнолітніх дочки та сина перед їхніми непрацездатними батьками [6; 7]. Невід'ємною частиною таких досліджень інколи є тлумачення пов'язаних із піклуванням та утриманням різних юридичних термінів, зокрема: «непрацездатність»; «інвалідність»; «втрата здоров'я»; «обмеження життєдіяльності»; «особа з інвалідністю»; «працездатна особа»; «немічність»; «втрата здоров'я»; «безпорадний стан»; «похилий вік»; «громадяни похилого віку» тощо [8].

В окремих наукових публікаціях мають місце приклади характеристики закріпленого в ч. 2 ст. 51 Конституції України зобов'язання повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків на основі статей СК України (ст. ст. 202–206), присвячених підставам виникнення та виконання обов'язку повнолітніх дочки, сина утримувати батьків [9, с. 386–387].

Аналогічні приклади було виявлено і на численних сайтах органів державної влади та органів місцевого самоврядування, недержавних некомерційних професійних організацій, засобів масової інформації тощо.

Наприклад, на офіційному сайті Міністерства юстиції України з цього приводу

зазначено, що закріплена в ст. 51 Конституції України норма щодо обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків знайшла своє відображення в статтях 202–206 СК України [10].

Н. Паламарчук у публікації «Стягнення аліментів на утримання батьків: що потрібно врахувати?» на сайті Національної асоціації адвокатів України наголошує на необхідності пам'ятати, що згідно з ч. 2 ст. 51 Конституції України, повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Зазначене положення знайшло своє відображення, зокрема, в ч. 1 ст. 202 СК України, в якій закріплено зобов'язання повнолітньої дочки, сина утримувати батьків, які є непрацездатними та потребують матеріальної допомоги [11].

На сайті Подільського юридичного центру також розміщено інформацію про те, що відповідно до ст. 51 Конституції України повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Водночас констатуємо факт того, що закон не може зобов'язати дитину любити батьків або приїжджати до них у гості чи телефонувати кожні вихідні, автор викладеного матеріалу стверджує, що закон все ж таки встановлює обов'язок дітей надавати матеріальне утримання своїм непрацездатним батькам, що потребують матеріальної допомоги [12].

Ще одним дискусійним моментом, котрий вдалося виявити за підсумками проведеного аналізу останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано наукове обговорення різних теоретичних аспектів обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків, на нашу думку, є характеристика термінів «піклувальник» і «піклування», використання яких має місце в межах інституту опіки та піклування, без належного пояснення потреби в цьому, в науковій статті, присвяченій темі «Поняття юридичного обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків» [6, с. 33].

Отже, за підсумками проведеного аналізу можна дійти попереднього висновку, що серед багатьох дослідників сутності обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків поширеною є думка щодо того, що тлумачення його змісту можливе виключно в межах виконання обов'язку повнолітніх дочки, сина утримувати батьків.

Проте чи дійсно це так? І чому дослідники обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків для характеристики цього поняття посилаються здебільшого на статті 202–206 Глави 17 «Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання» СК України, а не на ст. 172 «Обов'язок дитини, повнолітніх дочки та сина піклуватися про батьків» Глави 13 «Особисті немайнові права і обов'язки батьків та дітей» СК України? На ці та інші питання, зокрема щодо встановлення наявності чи відсутності зв'язку між обов'язком повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків та інститутом опіки та піклування, вітчизняним ученим актуально якнайшвидше виробити узгоджені та аргументовані відповіді.

Зазначимо, що на необхідності розібратися, в чому саме виражається піклування про непрацездатних, немічних батьків [8, с. 55], та на необхідності проведення окремого комплексного наукового осмислення поняття, змісту, форми, видів виконання та механізму реалізації обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків [13, с. 46], тобто на необхідності розкриття різноманітних теоретичних аспектів цього обов'язку, наголошують і інші українські вчені.

З огляду на вищезазначене **мета** статті полягає у винесенні для наукового обговорення авторського трактування окремих дискусійних теоретико-правових аспектів характеристики обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків, а також у визначенні актуальних напрямів подальших наукових досліджень у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Конституційним обов'язком є необхідні вид і міра поведінки особи, що має юридичне нормативне закріплення на найвищому рівні – в Конституції України, передбачає досягнення суспільно корисної мети та забезпечується у разі невиконання юридичною відповідальністю [3, с. 36].

На думку колективу авторів підручника «Конституційне право», підготовленого за загальною редакцією професора М. Козюбри, є лише один конституційний обов'язок – додержуватися конституції та законів країни. Усі інші обов'язки випливають із нього, зокрема і закріплені у ст. 51 Конституції України обов'язок повнолітніх дітей

піклуватися про своїх непрацездатних батьків [14, с. 213].

У присвячених розкриттю різноманітних аспектів досліджуваного нами конституційного обов'язку публікаціях науковці дуже рідко формулюють розуміння його змісту. Одним із небагатьох прикладів є запропоноване С. Малишко таке розуміння поняття юридичного обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків: це конституційно закріплена морально-юридична міра належної поведінки повнолітніх дітей, що являє собою комплекс дій, котрі вчиняються з метою створення необхідних умов для повноцінного життя непрацездатних батьків, задоволення їхніх інтересів та потреб, зовнішнім вираженням яких є увага, турбота, догляд та допомога (фізична, моральна, матеріальна тощо) [6, с. 36].

О. Лук'янчук, з'ясовуючи сутність обов'язку дітей піклуватися про батьків, характеризує піклування як поєднання двох видів діяльності: власне самого піклування та надання допомоги. Про схожий підхід щодо поєднання піклування про батьків та надання їм допомоги в межах одного обов'язку дослідниця зазначає також із посиланням на Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України, підготовлений З. Ромовською [8, с. 56; 15, с. 264].

З огляду на це проаналізуємо зміст ст. 172 «Обов'язок дитини, повнолітніх дочки та сина піклуватися про батьків» Глави 13 «Особисті немайнові права і обов'язки батьків та дітей» СК України, в положеннях якої відбулася конкретизація закріпленого в ч. 2 ст. 51 Конституції України зобов'язання повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків.

Важливо звернути увагу на те, що в ч. 1 ст. 172 СК України поряд із зобов'язанням повнолітніх дочки та сина піклуватися про батьків зазначено також ще два види їхніх зобов'язань, а саме: «проявляти про них турботу та надавати їм допомогу» [4].

Відповідно до назви ст. 172 СК України всі зазначені в її тексті зобов'язання можна вважати складовими частинами обов'язку дитини, повнолітніх дочки, сина піклуватися про батьків.

Однак зважаючи на спосіб викладення ч. 1 ст. 172 СК України, також можна стверджувати, що в її тексті закріплено три, хоч і пов'язані між собою, однак різні, обов'язки, а саме: 1. Піклуватися про батьків; 2. Проявляти про них турботу; 3. Надавати їм допомогу.

З метою розкриття багатоманітності підходів щодо їх розуміння наведемо тлумачення слів «піклуватися», «турбуватися» та «допомога», що зазначені у Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В. Бусел. Так, слово «піклуватися» трактується в таких варіантах: «1. про кого – що, за кого – що, ким, чим. Виявляти увагу, турботу про потреби кого-, чого-небудь. // без додатка. Виявляти неспокій з приводу влаштування кого-, чого-небудь, клопотатися про когось, щось. 2. коло кого – чого. Дбаючи про кого-, що-небудь, робити послуги, допомагати, створювати необхідні умови і т. ін. 3. за ким – чим. Бути в стані тривоги, тривожитися, хвилюватися через кого-, що-небудь». Слово «турбуватися» розтлумачено так: «1. Бути неспокійним, хвилюватися; непокоїтися. // за кого – що, про кого – що, ким, чим. Виявляти занепокоєння стосовно кого-небудь, з приводу чогось; 2. Виявляти увагу до чийхось потреб, піклуватися про кого-, що-небудь... 3. чим, біля (коло) чого і без додатка. Активно діяти, що-небудь робити, клопотатися». Щодо слова «допомога», то його запропоновано розуміти у таких значеннях: «1. Сприяння, підтримка в чому-небудь. // Матеріальна підтримка. // Захист, порятунок у біді. // Сприяння в лікуванні, полегшення страждань...» [16, с. 972, 1486, 319].

Отже, ознайомлення з тлумаченням слів «піклуватися», «турбуватися» та «допомога», а також слів «турбота» та «допомагати» засвідчило, що в характеристиці змісту слова «піклуватися» використовуються також слова «турбота» та «допомагати». У свою чергу, в тлумаченні змісту слова «турбуватися» виявлено використання слова «піклуватися». Слово «утримувати» в тлумаченні слова «піклуватися» відсутнє.

На основі наведеного вище виникають такі питання. По-перше, зобов'язання проявляти турботу про батьків та надавати їм допомогу є складовими змісту обов'язку піклуватися про батьків чи їх треба розглядати як окремі види зобов'язань? По-друге, в яких зовнішніх формах мають здійснюватися дитиною, повнолітніми дочкою, сином зобов'язання піклуватися про батьків, проявляти про них турботу та надавати їм допомогу і чи мають вони відрізнятися між собою? По-третє, на яких суб'єктів цей

обов'язок (обов'язки) поширюється, бо поряд із повнолітніми дочкою, сином їх виконавцем також може бути і дитина – кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше [17].

Вироблення узгоджених однозначних відповідей на ці питання є перспективою подальших розвідок в окресленому напрямі наукових пошуків. Водночас на користь того, що зобов'язання піклуватися про батьків, проявляти про них турботу та надавати їм допомогу доречно розглядати як три різні зобов'язання, виконання яких можливе різними суб'єктами, можуть свідчити положення ч. 3 ст. 172 СК України. Згідно з цими положеннями саме з повнолітніх дочки, сина, якщо вони не піклуються про своїх непрацездатних, немічних батьків, за рішенням суду може бути стягнуто кошти на покриття витрат, пов'язаних із наданням такого піклування [4].

Отже, якщо в ч. 1 ст. 172 СК України закріплено три різні види обов'язків дитини, повнолітніх дочки, сина, то за невиконання зобов'язань щодо прояву турботи та надання допомоги навіть стосовно непрацездатних, немічних батьків стягнення коштів за рішенням суду законодавчо не передбачено ні для дітей, ні для повнолітніх дочки, сина.

Тому, дискусійною можна вважати позицію окремих дослідників стосовно того, що відповідальність для повнолітніх дочки, сина настає за непіклування та ненадання допомоги батькам [8, с. 56].

Наведена вище позиція О. Лук'янчук є також дискусійною в частині того, що стягнення з повнолітніх дочки, сина, які не піклуються про своїх непрацездатних, немічних батьків за рішенням суду коштів на покриття витрат, пов'язаних із наданням такого піклування, ототожнюється дослідницею з настанням відповідальності [8, с. 54–55].

На нашу думку, в цій ситуації правильніше стверджувати про забезпечення примусової компенсації шкоди, заподіяної повнолітніми дочкою, сином внаслідок невиконання закріпленого в ч. 1 ст. 172 СК України обов'язку піклуватися про своїх непрацездатних, немічних батьків.

У підручнику «Конституційне право», підготовленого за загальною редакцією професора М. Козюбри, з цього приводу зазначається, що зобов'язання з відновлення порушених прав є характерною рисою цивільно-правових відносин. Вважати дії з компенсації заподіяної шкоди як за наявності вини, так і без такої видом юридичної відповідальності не можна. Це стосується, наприклад, і обов'язку сплати аліментів батьками в сімейному праві тощо [14, с. 317].

Можливо, саме тому на потребі встановлення адміністративної відповідальності за невиконання юридичного обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про непрацездатних батьків, за аналогією зі встановленою законом відповідальністю батьків (ч. 1 ст. 184 КУпАП – ухилення від обов'язку забезпечення необхідних умов життя дітей), наголошує, зокрема, С. Малишко [18, с. 600].

Підсумовуючи виклад основного матеріалу, зазначимо, що так само, як недоречно характеризувати сутність обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків на основі статей СК України, положення яких присвячено характеристиці обов'язку повнолітніх дочки, сина утримувати батьків, так само недоречно і звертати увагу в межах характеристики цього поняття на такі складові інституту опіки та піклування, як «піклувальник» і «піклування».

Додаткове ознайомлення з енциклопедичною літературою [19, с. 558–559; 20, с. 630–631] та науковими публікаціями з питань опіки та піклування [21; 22; 23] дозволить більш чітко визначити наявні відмінності між пов'язаними з цим інститутом термінами «піклувальник» і «піклування» та терміном «піклуватися» і суб'єктами виконання обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків.

Висновки. Отже, за підсумками проведеного дослідження для наукового обговорення окремих дискусійних теоретико-правових аспектів характеристики обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків пропонуються такі висновки. По-перше, характеристику поняття обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків слід здійснювати на основі положень ст. 172 «Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання» СК України. По-друге, треба припинити використовувати під час розкриття поняття обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків статті 202–206 СК України, положення яких присвячені обов'язку повнолітніх дочки, сина

утримувати батьків. По-третє, закріплені в ч. 1 ст. 172 СК України зобов'язання піклуватися про батьків, проявляти про них турботу та надавати їм допомогу слід розглядати як три різні види зобов'язань. По-четверте, стягнення коштів за рішенням суду з повнолітніх дочки, сина, які не піклуються про своїх непрацездатних, немічних батьків, слід розглядати як забезпечення примусової компенсації шкоди, заподіяної повнолітніми дочкою, сином унаслідок невиконання закріпленого в ч. 1 ст. 172 СК України обов'язку піклуватися про своїх непрацездатних, немічних батьків. Таке стягнення не можна ототожнювати з настанням відповідальності. По-п'яте, під час здійснення характеристики поняття обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків згадувати про інститут опіки та піклування як у цілому, так і про окремі його складові елементи, зокрема «піклувальник» та «піклування», доречно тільки в аспекті проведення порівняльно-правових досліджень.

Подальше наукове обговорення різноманітних дискусійних теоретико-правових аспектів характеристики обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків зберігає актуальність для правничої науки України.

Список використаних джерел

1. Білоскурська О. В. Конституційний обов'язок додержуватися Конституції України та законів України : монографія. Чернівці : Книги – XXI, 2011. 200 с.
2. Греца С. М. Види конституційних обов'язків людини і громадянина в Україні та в Європейському Союзі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2021. Вип. 66. С. 46–49.
3. Заставна О. П. Реалії виконання конституційних обов'язків в Україні. *Київський часопис права*. 2022. № 3. С. 35–41.
4. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
5. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Малишко С. І. Поняття юридичного обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 31–35.
7. Лук'янчук О. І. Обов'язок дітей утримувати батьків за сімейним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2019. 18 с.
8. Лук'янчук О. І. Піклування про непрацездатних, немічних батьків: законодавче закріплення морального обов'язку. *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35). Т. 1. С. 54–59.
9. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол. : В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-е вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2012. 1128 с.
10. Щодо обов'язку повнолітніх дітей утримувати своїх батьків. *Міністерство юстиції*. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_18843.
11. Паламарчук Н. Стягнення аліментів на утримання батьків: що потрібно врахувати? *Національна асоціація адвокатів України*. URL : <https://unba.org.ua/publications/5919-styagnennya-alimentiv-na-utrimannya-bat-kiv-sho-potribno-vrahuvati.html>.
12. Виплата аліментів непрацездатним батькам. *Подільський юридичний центр*. URL : <http://surl.li/ssembr>.
13. Малишко С. І. Юридичний обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків та механізм його реалізації як предмет наукових досліджень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 43–46. URL : http://www.lsej.org.ua/11_2021/8.pdf.
14. Барабаш Ю. Г. та ін. Конституційне право : підруч. / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : ВАІТЕ, 2021. 528 с.
15. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар. Київ : Правова єдність, 2009. 432 с.
16. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2007. 1736 с.
17. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
18. Малишко С. І. Чинники, що впливають на виконання юридичного обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. Спец. вип. № 2. С. 598–604.
19. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2002. Т. 4 : Н–П. 720 с.
20. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Юридична думка, 2007. 992 с.
21. Мамай І. В. Щодо співвідношення правового регулювання відносин опіки та піклування нормами цивільного та сімейного права. *Науковий вісник Міжнародного*

22. Дзюба І. В., Зеленина М. В. Опіка та піклування в цивільному праві України: проблемні питання призначення опікунів та піклувальників. *Право і суспільство. 2017. № 3 (2). С. 48–52.*

23. Паращук Л. Г., Войтюк Н. А. Інститут опіки та піклування в Україні та країнах Європи як ефективна форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 205–208. URL : http://lsej.org.ua/10_2022/47.pdf.*

Надійшла до редакції 13.05.2024

Прийнято до опублікування 21.05.2024

References

1. Biloskurska, O. V. (2011) Konstytutsiinyi oboviazok doderzhuvatysia Konstytutsii Ukrainy ta zakoniv Ukrainy [The constitutional obligation to comply with the Constitution of Ukraine and the laws of Ukraine] : monohrafiia. Chernivtsi : Knyha – XXI, 200 p. [in Ukr.].

2. Hretsa, S. M. (2021) Vydy konstytutsiinykh oboviazkiv liudyny i hromadianyna v Ukraini ta v Yevropeiskomu Soiuzi [Types of constitutional duties of a person and a citizen in Ukraine and the European Union]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriia Pravo. Issue 66, pp. 46–49.* [in Ukr.].

3. Zastavna, O. P. (2022) Realii vykonannya konstytutsiinykh oboviazkiv v Ukraini [The realities of fulfilling constitutional duties in Ukraine]. *Kyivskiy chasopys prava. № 3, pp. 35–41.* [in Ukr.].

4. Simeinyi kodeks Ukrainy [The Family Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 10 sichnia 2002 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>. [in Ukr.].

5. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] vid 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. [in Ukr.].

6. Malyshko, S. I. (2022) Poniattia yurydychnoho oboviazku povnolitnykh ditei pikluvatysia pro svoikh nepratsezdatsnykh batkiv [Definition of the legal obligation of adult children to take care of their incapacitated parents]. *Aktualni problemy vitchyznanoi yurysprudentsii. № 1, pp. 31–35.* [in Ukr.].

7. Lukianchuk, O. I. (2019) Oboviazok ditei utrymuvaty batkiv za simeinym zakonodavstvom Ukrainy [The duty of children to maintain their parents according to the family legislation of Ukraine] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.03. Kyiv, 18 p. [in Ukr.].

8. Lukianchuk, O. I. (2019) Pikluvannya pro nepratsezdatsnykh, nemichnykh batkiv: zakonodavche zakriplennia moralnoho oboviazku [Maintenance of incapacitated, weakened parents: legislative codification of moral obligation]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia. № 2 (35), T. 1, pp. 54–59.* [in Ukr.].

9. Konstytutsiia Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar [Constitution of Ukraine. Scientific and practical commentary] / redkol. : V. Ya. Tatsii (hol. redkol.), O. V. Petryshyn (vidp. sekretar), Yu. H. Barabash ta in. ; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy. 2-e vyd., pererob. i dop. Kharkiv : Pravo, 2012. 1128 p. [in Ukr.].

10. Shchodo oboviazku povnolitnykh ditei utrymuvaty svoikh batkiv [Regarding the obligation of adult children to maintain their parents]. *Ministerstvo yustytysii. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_18843.* [in Ukr.].

11. Palamarchuk, N. Stiahnennia alimentiv na utrymannia batkiv: shcho potribno vrakhuvaty? [Collection of alimony for the maintenance of parents: what needs to be taken into consideration?]. *Natsionalna asotsiatsiia advokativ Ukrainy. URL : <https://unba.org.ua/publications/5919-styagnennya-alimentiv-na-utrimannya-bat-kiv-sho-potribno-vrahuvati.html>.* [in Ukr.].

12. Vyplata alimentiv nepratsezdatsnym batkam [Payment of alimony to incapacitated parents]. *Podilskiy yurydychnyi tsentr. URL : <http://surl.li/ssemr>.* [in Ukr.].

13. Malyshko, S. I. (2021) Yurydychnyi oboviazok povnolitnykh ditei pikluvatysia pro svoikh nepratsezdatsnykh batkiv ta mekhanizm yoho realizatsii yak predmet naukovykh doslidzhen [The legal obligation of adult children to maintain their incapacitated parents and the mechanism of its implementation as a subject of scientific research]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. № 11, pp. 43–46. URL : http://www.lsej.org.ua/11_2021/8.pdf.* [in Ukr.].

14. Barabash Yu. H. ta in. (2021) Konstytutsiine pravo [Constitutional law] : pidruch. / za zah. red. M. I. Koziubry. Kyiv : VAITE. 528 p. [in Ukr.].

15. Romovska, Z. V. (2009) Simeinyi kodeks Ukrainy [Family Code of Ukraine] : naukovo-praktychnyi komentar. Kyiv : Pravova yednist. 432 p. [in Ukr.].

16. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] (z dod., dopov. ta CD) / uklad. i hol. red. V. T. Busel. Kyiv ; Irpin : Perun, 2007. 1736 p. [in Ukr.].

17. Konventsiia pro prava dytyny [Convention on the Rights of the Child] vid 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text. [in Ukr.].

18. Malyshko, S. I. (2022) Chynnyky, shcho vplyvaiut na vykonannya yurydychnoho oboviazku povnolitnykh ditei pikluvatysia pro svoikh nepratsezdatsnykh batkiv [Factors affecting the fulfillment of

the legal duty of adult children to maintain their disabled parents]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Spec. issue № 2, pp. 598–604. [in Ukr.].

19. Yurydychna entsyklopediia [Legal encyclopedia] : u 6 t. / redkol. : Yu. S. Shemshuchenko (hol. redkol.) ta in. Kyiv : Ukr. entsykl., 2002. T. 4 : N–P. 720 p. [in Ukr.].

20. Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk [Great Encyclopedic Legal Dictionary] / za red. Yu. S. Shemshuchenka. Kyiv : Yurydychna dumka, 2007. 992 p. [in Ukr.].

21. Mamai, I. V. (2014) Shchodo spivvidnoshennia pravovoho rehuliuвання vidnosyn opiky ta pikluвання normamy tsyvilnoho ta simeinoho prava [Regarding the relationship between legal regulation of guardianship and custody by the norms of civil and family law]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia Yurysprudentsiia*. № 11. T. 1, pp. 198–200. [in Ukr.].

22. Dziuba, I. V., Zieliienina, M. V. (2017) Opika ta pikluвання v tsyvilnomu pravi Ukrainy: problemni pytannia pryznachennia opikuniv ta pikluvalnykiv [Guardianship and custody in the civil law of Ukraine: problematic issues of appointing guardians]. *Pravo i suspilstvo*. № 3 (2), pp. 48–52. [in Ukr.].

23. Parashchuk, L. H., Voitiuk, N. A. (2022) Instytut opiky ta pikluвання v Ukraini ta krainakh Yevropy yak efektyvna forma vlashtvuвання ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluвання [Institute of guardianship and custody in Ukraine and European countries as an effective form of adoption of orphans and children deprived of parental care]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 10, pp. 205–208. URL : http://lsej.org.ua/10_2022/47.pdf. [in Ukr.].

ABSTRACT

Serhii Perepolkin. The obligation of adult children to take care of their incapacitated parents: controversial theoretical and legal aspects. The article is devoted to identifying the controversial theoretical and legal aspects of characterizing the duty of adult children to take care of their incapacitated parents. These characteristics are presented in the article for scholarly discussion of the author's interpretation of their understanding. Within the framework of the research, the opinion was substantiated that characterization of the obligation of adult children to take care of their incapacitated parents should be based on the provisions of Article 172 of the Civil Code of Ukraine «The Duty of Adult Daughter, Son to Maintain Parents and Its Fulfillment». In this regard, the article emphasizes the need to discontinue using Articles 202-206 of the Civil Code of Ukraine when defining the duty of adult children to take care of their incapacitated parents, as these provisions are dedicated to the duty of an adult daughter or son to maintain parents. The obligations stipulated in Part 1 of Article 172 of the Civil Code of Ukraine to take care of parents, show concern for them, and provide assistance to them are proposed to be considered as three different types of obligations. It was established that the collection monetary penalty by court decision from an adult daughter or son, who does not take care of their incapacitated parents should be considered as a measure of ensuring compensation for the harm caused by the adult daughter or son due to non-compliance with the obligation to take care of their incapacitated parents, as stipulated in Part 1 of Article 172 of the Civil Code of Ukraine, rather than as the imposition of liability. Also, the article has determined that during the characterization of the obligation of adult children to take care of their incapacitated parents, as well as the institute of guardianship and care in general, and its individual components such as «guardian» and «care», it is appropriate to mention those obligations only in the context of conducting comparative legal research.

Keywords: *adult children, incapacitated parents, filial responsibility, maintenance obligation, guardian, care, liability for failure to fulfill the duty of care.*